

PERCEPȚIA REFORMEI ÎN ȘTIINȚĂ: STUDIU SOCIOLOGIC

Dr. Valeriu MÎNDRU

PERCEPTION OF REFORM IN SCIENCE: SOCIOLOGICAL SURVEY

The article presents a summary of the main results of sociological research that has been done recently in the institutions of science and innovation. The study was aimed to elucidate the changes that have occurred in science recent years due to the implementation of reform and their level of understanding by scientists. For this purpose a standard questionnaire was developed that allows the monitoring reform process of science by certain indicators. On the strength of the research results there are developed concrete measures to improve operations and enhance the efficiency of science.

În perioada 13-20 august 2010, Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei a efectuat un studiu sociologic privind schimbările ce se produc în sfera științei și inovării în urma implementării reformei, precum și nivelul de percepție a acestora de către oamenii de știință. Cercetarea de tip monitoring se efectuează deja al cincilea an consecutiv, în baza unui chestionar sociologic standardizat, structurat în câteva compartimente, care reflectă situația din domeniul științei și măsurile întreprinse în vederea îmbunătățirii acesteia, evaluarea de către cercetătorii

științifici a activității proprii și a instituției în care sunt angajați, eficiența utilizării potențialului de muncă, resurselor umane, estimarea condițiilor de muncă, necesităților de dezvoltare a personalului științific, nivelului de mulțumire a cercetătorilor de activitatea pe care o desfășoară managerii Academiei de Științe, instituțiilor academice, precum și măsurile de sporire a activității științifice și afirmării științei ca bază a dezvoltării societății.

Eșantionul cercetării a fost alcătuit din 365 de savanți din diverse instituții din sfera științei și inovării, dintre care 24 la sută sau circa fiecare al patrulea este doctor habilitat, 53 la sută sunt doctori în științe și 23 la sută sunt cercetători fără grad științific. Circa 70 la sută dintre subiecții investigați activează în domeniul științei mai mult de 15 ani. Datele și informațiile rezultate din ancheta de teren au fost uneori corelate cu principalele variabile de alcătuire a eșantionului – domeniul de activitate, gradul științific, vechimea în muncă, categoria de vârstă.

Așadar, care sunt principalele rezultate ale cercetării, cum apreciază oamenii de știință schimbările ce se produc în sfera științei și inovării și ce măsuri cred ei că ar fi necesar de întreprins pentru a îmbunătăți mersul reformei, eficiența activității științifice?

Potrivit datelor investigației, reforma în domeniul științei care a demarat acum cinci ani era una necesară și aprobarea Codului cu privire la știință și inovare era privită (poate mai puțin percepută) de către o mare parte a comunității științifice ca o oportunitate de ameliorare a situației din domeniu. Din aceste considerente, peste o jumătate dintre cercetătorii științifici chestionați la începutul implementării reformei acum cinci ani, declarau că direcția de reformare a științei este satisfăcătoare.

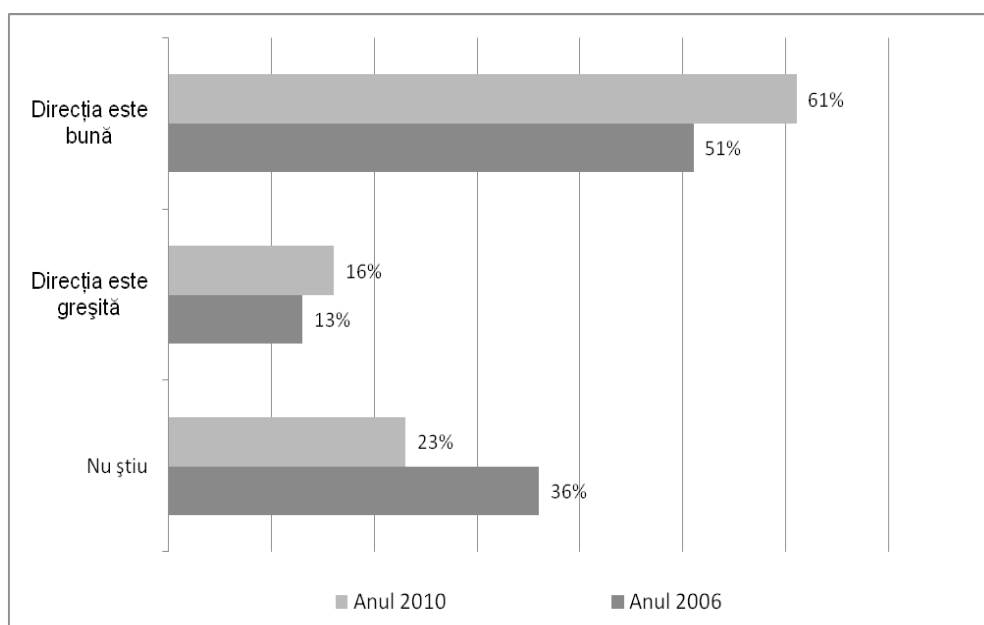

Fig. 1. Aprecierea direcției în care evoluează reforma în știință

Cu alte cuvinte, inițial reforma a fost încuviințată sau aprobată de 51 la sută dintre oamenii de știință. În prezent, numărul cercetătorilor care consideră că direcția în care evoluează reforma în știință este corectă a crescut până la 61 la sută (Figura 1).

Astfel, în opinia comunității științifice, pe parcursul ultimilor 4-5 ani, în pofida mai multor impedimente cu precădere de ordin financiar, s-a îmbunătățit managementul științei și personalului (42%), a sporit accesul cercetătorilor științifici la diferite programe de cercetare și schimbul de experiență (56%), s-a îmbunătățit organizarea și finanțarea cercetărilor științifice (35%), calitatea lor (44%), s-au consolidat și s-au extins relațiile de colaborare cu instituțiile de profil de peste hotare (40%) etc.

Într-o anumită măsură, s-a îmbunătățit și situația tinerilor din sfera științei și inovării: posibilitățile lor de angajare, de promovare, de creștere profesională. Drept că aceste schimbări sunt mai mult percepute și menționate în cadrul studiului de înșiși tinerii cercetători, mai puțin de către colegii lor de serviciu cu experiență.

Sunt catalogate ca fiind satisfăcătoare și relațiile din interiorul colectivelor științifice. Potrivit datelor studiului, peste 90 la sută dintre cercetătorii științifici s-au declarat destul de mulțumiți sau foarte mulțumiți de relațiile cu colegii de serviciu, precum și de relațiile cu directorul institutului, 87 la sută apreciază pozitiv relațiile cu șeful de laborator sau de sector, 75 la sută sunt mulțumiți de relațiile cu administrația Academiei de Științe. Astfel, în opinia majorității absolute a respondenților, actualmente în echipele de cercetare există un climat favorabil pentru desfășurarea activității științifice.

În acest context trebuie menționat că, potrivit studiului, circa 70 la sută dintre cercetătorii științifici, pe lângă proiectele instituționale, participă și la alte concursuri de proiecte și programe care nu sunt finanțate de la bugetul de stat, fapt ce denotă nivelul înalt de activism, interesul sporit al unei părți considerabile de cercetători științifici pentru munca de investigație, pentru extinderea arealului de cercetări științifice. Potrivit datelor Academiei de Științe, în anul 2009 au fost realizate în total 603 proiecte, inclusiv 314 proiecte instituționale, iar suma alocațiilor bugetare pentru cercetările fundamentale și aplicative a constituit circa 261,5 mil. lei.

Toate aceste schimbări spre bine au impulsionat, într-o măsură mai mare sau mai mică, activitatea cercetătorilor științifici, a instituțiilor în general. Totodată, studiul pune în evidență faptul că, deși se întreprind acțiuni concrete în vederea afirmării științei și inovării ca bază a dezvoltării societății, situația în domeniu deocamdată nu poate fi considerată satisfăcătoare. În opinia cercetătorilor, reforma în sfera științei și inovării deocamdată decurge anevoios și cu puține rezultate relevante.

Numai 24 la sută dintre reprezentanții comunității științifice consideră situația actuală din știință/ învățământ ca fiind satisfăcătoare, restul 3/4 dintre respondenți sunt de părere că situația este puțin satisfăcătoare (43%), nesatisfăcătoare (23%) ori chiar critică (9%). Cu toate că peste 60 la sută dintre cercetători apreciază direcția de reformare a științei ca fiind una corectă, numai 38 la sută dintre reprezentanții științei consideră că reforma se desfășoară într-un mod satisfăcător (Figura 2).

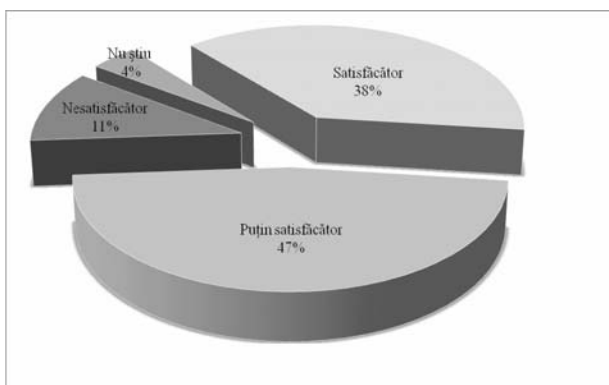

Fig. 2. Aprecierea mersului reformei în știință

Potrivit studiului, estimările negative ale situației din domeniul științei și educației sunt determinate în mare parte de faptul că unele măsuri întreprinse în vederea reformării științei nu sunt suficiente de eficiente și, din aceste considerente, la mulți indicatori situația a rămas aceeași sau chiar s-a înrăutățit. Astfel, în opinia a circa o jumătate (48%) dintre subiecții investigați, în primul rând, în rămas neschimbată atitudinea cercetătorilor față de muncă sau, și mai grav, s-a înrăutățit (10%). Conform propriilor estimări, circa 25-30 la sută dintre cercetătorii științifici muncesc la serviciu pe nota 7 și mai joase, potențialul său de muncă îl utilizează la nivel de cel mult 70 la sută și rezultate relevante, care ar putea fi aplicate cu succes în practică, nu au (Figura 3).

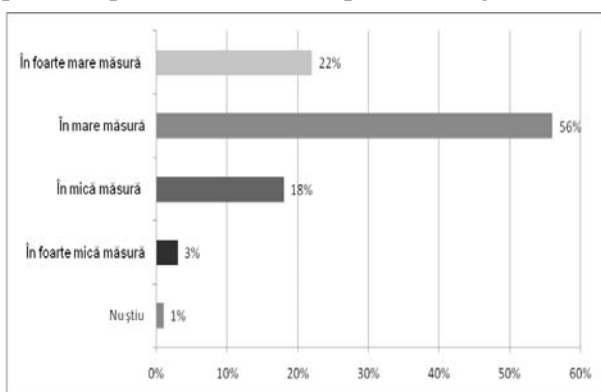

Fig. 3. Evaluarea potențialului personal de muncă utilizat la serviciu

În opinia comunității științifice, nu a evoluat pozitiv în ultimii ani nici atitudinea statului față de știință. De această părere sunt peste 2/3 sau 68 la sută dintre oamenii de știință, inclusiv 42 la sută

dintre cercetători consideră că statul nu manifestă o atitudine adecvată față de știință, iar 26 la sută susțin că atitudinea statului față de știință în genere a devenit mult mai indiferentă.

În contextul acestor estimări, credem că este oportun să ne întrebăm care este rostul și eficiența parteneriatului Guvern-Academia de Științe. Cu atât mai mult cu cât oamenii de știință, inițial, legau mari speranțe de semnarea acestui acord, considerând că în viitor Guvernul, ministerele, precum și alte instituții ale statului vor apela permanent la știință (așa cum o fac alte state), vor solicita cercetări concrete axate pe necesitățile de dezvoltare social-economică a țării și împreună vor întreprinde măsuri eficiente de soluționare a diferitelor probleme cu care se confruntă societatea. Totodată, era necesar de îmbunătățit considerabil posibilitățile de implementare, de utilizare a rezultatelor științifice. Asta cu atât mai mult cu cât, în opinia mai multor cercetători, asemenea rezultate există. După cum denotă rezultatele cercetării, aproximativ 80 la sută dintre respondenți consideră că rezultatele cercetărilor efectuate de ei în cadrul instituțiilor științifice, în mare măsură corespund necesităților de dezvoltare a societății noastre și ar putea fi aplicate cu succes în practică (Figura 4).

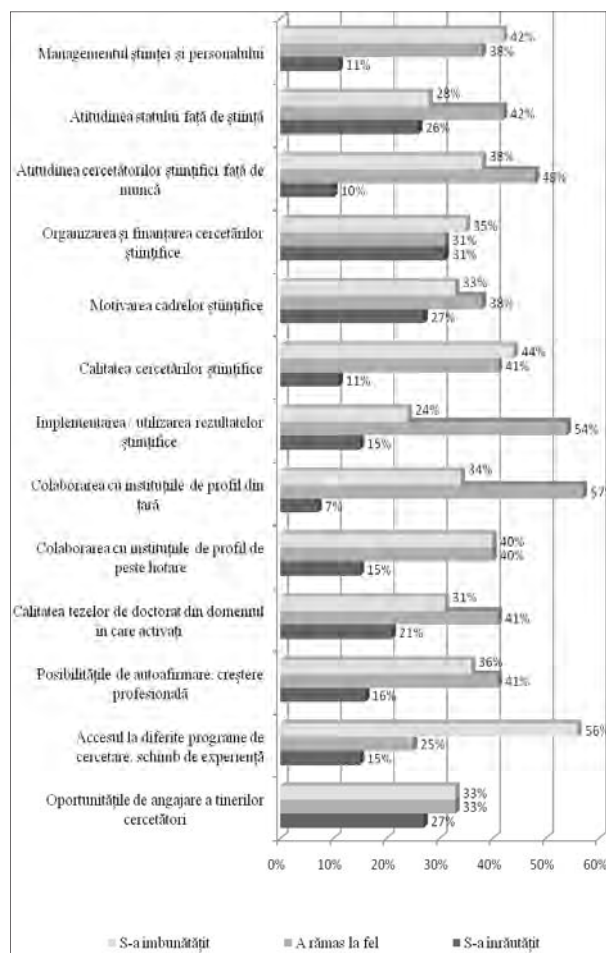

Fig. 4. Opiniile cercetătorilor științifici privind nivelul de corespondență a rezultatelor cercetărilor din domeniul în care activează necesităților de dezvoltare a societății noastre

O mare parte dintre cercetători consideră că s-au înregistrat puține progrese în ultimii 4-5 ani și în ceea ce privește motivarea cadrelor științifice, inclusiv stimularea lor materială. Circa 2/3 dintre cercetători sunt de părere că situația în această privință a rămas aceeași (38%) sau chiar s-a înrăutățit (27%). Această opinie este susținută, îndeosebi, de către cercetătorii care activează în știință de 16-25 de ani, precum și de doctorii habilitați.

După părerea mai multor respondenți, puține schimbări în bine s-au produs și în ce privește calitatea tezelor de doctorat, pregătirea profesională a tinerilor cercetători. Deși peste 40 la sută dintre cercetătorii care activează în știință mai puțin de

5 ani susțin că în ultimul timp calitatea tezelor de doctorat s-a îmbunătățit, peste 60 la sută dintre cercetători cu un stagiul mai mare, dimpotrivă, consideră că sub aspectul calității tezele au rămas la același nivel (41%) sau chiar s-au înrăutățit (21%). Dintre doctorii habilitați, circa o jumătate estimează că a rămas neschimbată calitatea tezelor de doctorat, iar 18 la sută – că s-a înrăutățit. Din aceste considerente, conform datelor studiului, numai 56 la sută dintre oamenii de știință apreciază activitatea institutului în domeniul pregătirii tinerilor cercetători ca fiind satisfăcătoare, 32 la sută consideră activitatea institutului în această privință puțin satisfăcătoare și 12 la sută o califică drept nesatisfăcătoare. De menționat, totodată, că actualmente, vârsta medie a cercetătorilor din sfera științei și inovării este de 47 de ani, inclusiv 64 de ani a doctorilor habilitați și 51 de ani a doctorilor în științe. Ponderea cercetătorilor științifici de până la 35 de ani constituie 30 la sută din numărul total al cercetătorilor științifici (Figura 5).

Fig. 5. Schimbările care s-au produs în ultimii 4-5 ani în sfera științei și inovării și nivelul de percepție a acestora de către comunitatea științifică

Studiul denotă, de asemenea, și un nivel destul de redus al satisfacției cercetătorilor de condițiile

de muncă, fiind invocate, cu precădere, lipsa unei finanțări suficiente a cercetărilor de laborator sau de teren (55%), precum și lipsa unor forme permanente de creștere profesională: conferințe științifico-practice, deplasări de serviciu în instituțiile de profil de peste hotare, stagii în centrele științifice de prestigiu (22%) etc. Nu mai puțin stringentă este și problema asigurării laboratoarelor, sectoarelor cu utilaje, reactive, computere performante care, în opinia a peste 60 la sută dintre cercetători, ar contribui în mod substanțial la eficientizarea activității științifice, utilizarea rațională a timpului, creșterea productivității muncii. Conform datelor cercetării, mulțumiți de condițiile de muncă s-au declarat numai 40 la sută dintre subiecții investigați.

Potrivit studiului, cea mai mare parte a oamenilor de știință sunt nemulțumiți nu numai de condițiile de lucru, dar și de remunerarea muncii, de condițiile de viață. Astăzi, peste 80 la sută dintre cercetătorii științifici nu prea sunt mulțumiți (61%) sau chiar deloc nu sunt mulțumiți de salariile primite, de evaluarea activității sale (23%). În opinia a circa 3/4 sau 74% dintre cercetători, salariile lor sunt cu mult mai mici decât munca depusă. Din cauza retribuției modeste, o parte semnificativă, îndeosebi a generației tinere, în cazul unor oferte avantajoase de angajare la serviciu în alte domenii de activitate decât în cel al științei sau învățământului, ar fi dispusă să accepte asemenea propuneri. Această intenție au declarat-o peste o jumătate dintre cercetătorii care activează în știință mai puțin de 15 ani, o parte dintre ei deținând gradul de doctor în științe.

Potrivit datelor cercetării, la sigur vor accepta să se angajeze într-un alt domeniu de activitate 21 la sută și, probabil, vor accepta 35 la sută dintre cercetătorii care activează în știință mai puțin de 5 ani și nu au grad științific. Dintre cercetătorii care dețin gradul de doctor în științe, 15 la sută la sigur vor accepta și 37 la sută mai curând că vor accepta dacă ar avea o astfel de ofertă. În niciun caz nu va accepta să abandoneze știința doar fiecare al cincilea cercetător științific, îndeosebi, doctorii habilitați (45%) și cei care au deja un stagiu de muncă în domeniu mai mult de 25 de ani (32%) (Figura 6).

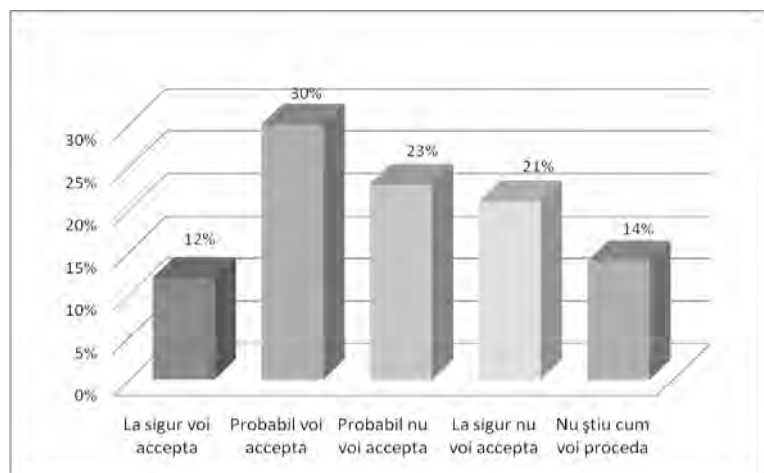
De menționat, totodată, că după cum arată rezultatele investigației, majorarea salariilor ar fortifica interesul

cercetătorilor științifici față de muncă și i-ar motiva pentru o activitate mai intensă, mai productivă. Cu atât mai mult cu cât, potrivit studiului, peste 2/3 dintre oamenii de știință nu sunt angajați în alte instituții de cercetare sau de învățământ și pentru ei, probabil, salariul ar putea fi unica sursă de venit.

Cu referire la condițiile locative, studiul constată că peste o jumătate dintre cercetătorii științifici consideră că, în prezent, ei nu dispun de condiții decente de trai, din care cauză 30 la sută dintre cercetători nu prea sunt mulțumiți, iar 21 la sută deloc nu sunt mulțumiți de condițiile sale locative. Nivelul redus de mulțumire al cercetătorilor științifici de condițiile de trai este caracteristic nu numai pentru cercetătorii tineri, dar și pentru reprezentanții altor categorii de vârstă, care au deja o bogată experiență în muncă, dețin grade științifice și dispun de rezultate științifice relevante.

Astfel, din analiza datelor cercetării rezultă că, pentru ameliorarea reformei și sporirea eficienței științei, care i-ar permite să se afirme ca bază a dezvoltării societății, este necesar de a asigura, mai întâi de toate, o finanțare satisfăcătoare a științei, de a consolida baza tehnică și materială a instituțiilor științifice și de a îmbunătăți nivelul de trai al oamenilor de știință.

Este necesară, de asemenea, o schimbare radicală a atitudinii statului față de știință, ca aceasta să devină o prioritate națională, iar guvernul, ministerele să solicite cercetări concrete, axate pe necesitățile de dezvoltare a societății. Știința urmează să fie antrenată plener în elaborarea și implementarea politicilor și strategiilor de dezvoltare națională. Numai în asemenea condiții știința va deveni mult mai competitivă și atractivă, mult mai eficientă și va avea perspective reale de dezvoltare.

Fig. 6. Disponibilitatea cercetătorilor științifici de a accepta să se angajeze în alte domenii de activitate în cazul unor oferte avantajoase